

ПРИЧА „ДНЕВНИКА”

Ти и ја смо били пар

Љубица Арсић

Мика Пот Цицерман, познатији као Прљави Мик, ухаћен је једне ноћи у заседи код Рогине гараже. Храбар, силовит, великодужан, без пребијене паре у џепу. Шта још рећи о Мику осим да је наseo подлој намешталци зато што је волео жене. Оне су, додуше, хвалиле његову интелигенцију, али су ипак излазиле са другима о којима нису тако лепо говориле.

Кињиће га без милости. Кочијаш и Луда су у стању да му повале све зубе, ревносно један по један, а затим да му одсеку тестисе. Нема неких поштених разлога, већ само и једино раскрваљена уста и пресамићено тело. Да ли је Прљави Мик у стању да помисли шта би било с њим да је одбио уличарку која му се раскалашно подавала док су њени пајтаси полако затворили круг? Није јер, ухаћен, црвени од беса, кључа од стида. Полудео је на неки свој начин, мада се и његов начин током времена променио.

„Најзад смо те укебали.“

Хермит је и даље у црној фотељи: водњикаве очи, сваки пут све невинији изглед, сваки пут све немилосрднији. Он спушта чашу са остатком вискија на чупави телих, одмахује осталима да стану иза његове фотеље.

„Скратили бисмо те за кожицу да то већ нису урадили паметнији од нас.“

Мик покушава да узмути воду тако да изгледа дубока. Удара се песницом у груди.

„Чист сам као суза. Каквим си то гадостима напунио главу?“

„Умуки“, одговара му Хермит.

Смрт која се надвила, у Мику не изазива страх, јер је сваки човек заслужи са више или мање муке, али њене очи! Откако их је видео, не може да их се отараси. Да, пре двадесет година Јулијана је била баловица са коњским репом, који је ландарао док је трчала по школском дворишту, повремено се заустављајући да подигне зарозане сокне. Пркосила је опаким близанцима тако што није пред њима скретала поглед, коса јој се пресијавала на сунцу, руке су мирно дотичале бутине, већ тода је умела да тврди пазор. Најлепше на њој ипак су биле очи. Плаве, сасвим плаве и веома невине док је била у невином добу, веома порочне у оном другом. Сада је она Императорка, краљица криминала пред којом ће морати овако без панталона, тек скинут са неке уличарке.

„Јуче сам напунио четрдесет осму“, Мик је љутито и очајно повикао.

Луда је подигао ногу у висини његових очију и показао му пениетирану ципелу.

Дуго је времена прошло отадак је није видео, али га је њен глас још увек обарао с ногу.

„Како је, Мик? Већа си кукавица него што изгледаш.“

Императорка је држала његове посувраћене панталоне као да придржава пијаног мушкарца коме ће се обратити с нежношћу.

„Да ли стварно изгледам као кукавица?“

„Таман посла“.

Претресала му је џепове, из десног је испала кутија карата за тарот.

„Не, изгледаш прилично смело, нарочито овако у гаџама.“

Из левог џепа извукла је фотографију. Дуго је по њој куцкала ноктом, принела ју је лицу тако близу као да је желела да је омирише.

„Ово ти је вереница?“

Рука му се споро кретала до косе, хтео је да је заглади, али су га Хермит и Луда чврсто држали. Шта сад? Стојали су неми и укочени.

„Ти и ја, Мик, ти и ја смо некад били пар.“

„Доо бих не знам шта да овде све опет почне. Хоћу да кажем: да сам разведен и да моја жена без хистериче прихвати ту могућност.“

„Ако мислиш да сам будала, онда си сасвим пошандрацо.“

„Ко још данас хоће да доживи бајку“, рече Мик, „с памећу мора да се опходи бојаљиво.“

Императорка је носила круну моћи коју је сама направила. Круну од расточених бубрега, спомљених руку, од батина напућених рамена.

„Лажеш, Мик, лажеш као беспризорно псецо. Осим тога, бедниче, простачино, ја и величина, ја и задовољство, ја и мој Мушкарца. Никада Императорка са једном обичном вуцибатином, олошем овог уфебаног града.“

Заста је лагао. Некада ју је волео као никог на свету, а сада је стајала испред њега као осушена љуска љубави. Знао је да припада другоме али је то једино појачавало силу пуне пуне страсти. Чудио се куда су отишли сви они дивни тренуци у којима му је срце треперило, питао се куда нестане сав тај сјај и претвори се у дроњке.

„Да ниси гурао нос тамо где ти није место и да си седео поред своје женице, не би ти се ово догодило.“

„Али ја њу не волим“, викнуо је Мик, а крик му се вратио у муњевитом тиску његових чувора.

„Не занима ме ниједна жена која нема љубавника, мужа, исповедника, цара, бога коме припада. Не занима ме ниједна жена уколико, док с њом водим љубав, не каљом част другог мушкарца. Не занима ме ниједна жена уколико је моја љубав не ослобађа. Нећу волети ниједну заувек, него само да бих је учинио женом!“

„Шта ми све исприча! Прљави Мик пред Императорком“, смејала се. „И шта ћу још да видим? Оног старог Мика у панаме оделу, оног који је учио за банкар и удварао ми се пред вратима нове пекарне на Пошцу. Вежите му руке и добро га држите!“

Мик је мислио, чак је био сигуран да се налази усред какве дивне бесмислице. Императорка је уклонила нешто налик на параван, отворила је врата површно заклоњена јапанском хартијом и из њих је покуљао мрак. Као да му је казала: Једино твоја шанса је да се изгубиш у ноћи. У мрклој ноћи. У савршеном мраку. Разумеш? Опет је викнуо, позвао на милост, мада је то било сувишно јер су сви ћутали и чекали.

„А ко те је љубио у позајмљеним колима, ко те је миловао, ко ти је поцепао блузу? Ко је измислио твоје друго лице Императорке, ко је умислио да те додирне!“

Нико се није обазирао, викао је узалуд.

Одједном је, из мрака отворених врата на суседној просторији, изашао млад човек у ланеном оделу. Мик се следно од ужаса, јер је у њему препознао себе, оног младог Мика који је по наговору породице учио за банкар да би, онако леп и шармантан, протражио очев капитал.

„Какво је то ласерско глупирање?“

„Никакво глупирање, то си стварно ти“, рекла је Императорка. „Таква си некад био, да са у лежерном оделу и косе филмски записане као у Куму.“

„Изгледа да се моји снови обистинјују. Једном сам имао страшну мору: сањао сам да сам био три особе.“

„Ово није сан, будан си више него икад.“

Из непостојећих флаша пенушао је шампањац, са непостојећег радија свирао је танго. Некако се повратио и упитао:

„Овај младић треба да ме убије?“

„Не, Мик, смрт ће још чекати на тебе. А сад се гледај, тако си ходоа док ниси почео да се претварао у олупину.“

Младић му се полако приближавао пратећи мелодију танга. Шампањац и танго, то стварно иде. То је заиста он, Мик Цицерман, несубјени банкар, то је заиста његово лице на којем је као младић опипавао суровост, тек изниклу оштру браду и мушку јобучицу која шета низ грло. Успео је да плуне ту приказу.

„Зашто плуњеш на своје услове, Мик?“

„Али то је као до заводим самог себе!“, завапио је.

Иако је обожавао танго, чак ни он није успео да ублажи његов очај. Напротив, танго је умрсно мисли које су се тичале онога од чега треба да побегне. Био је везан и бескрајно очајан.

„Љубретаро, шта си то смислила?“

Већ је био окренут леђима, у пози која би тешко могла да се назове мужевном, са потуљеном радошћу да је оно лепо младо лице некад било његово. ■

ИНТЕРВЈУ

СЕЛИМИР РАДУЛОВИЋ, КЊИЖЕВНИК

Из књиге очеве

Истакнути савремени српски песник и есејиста Селимир Радуловић објавио је током четири деценије активне посвећености писаној речи 12 песничких књига. Изашло је неколико избора из његове поезије, а Радуловићевом песничком делу су посвећене две књиге, два зборника радова, те темат „Сврто из очеве колибе“ у часопису „Нова мисао“. Песме су му преведене на више светских језика и добитник је бројних награда за књижевност, а након што су „Српска књижевна задруга“ и „Православна реч“ објавили 2013. године избор његових књига у пет томова, у сусрет 66. Међународном сајму књига у Београду „Лагуна“ је издала *Изабрана дела Селимира Радуловића I-VII*. Први том, уз Библиографију, доноси збирку „Где Богу се надаш“, а у другом и трећем су „О тајни ризничара свих суза“ и „Снови светог путника“, односно „Под кишом суза с Патмоса“ и „О пастору и камену са седам очију“. Четврти и пети том творе „Сенка осмог еона“, затим „Дванаест“, односно „О дукату с ликом старца“ и „У царству ветрова арамејских“. А последња два поглавља заокружују „Оно мало соли“, те „Очево лице књиге“ и „Реч критике“.

● **Књиге уврштене у Изабрана дела (I-VII) имале су и саме прилично динамичан живот – неке су биле награђиване, о другима се полемисало, треће су Вас представљале у ширем светлу од искључиво песничког... Има ли основа размишљати о томе да би сада, овако „уједињене“, могле да понуде и неке нове просторе читања и тумачења поезије Селимира Радуловића? И да ли се о Вашој новој песничкој књизи „Запис на стубу, јерусалимском“ може ли говорити као о својерсном осмом тому Изабраних дела?**

– Мој песнички живот је, о томе сам сведочио у више наврата, даровима Оног који све дарује, Оног којим је саздано све, испунио два песничка живота. Први, окончан крајем осамдесетих година прошлог века, у оквиру којег сам, без остатка, извршавао налоге такозваног занатлијског писма. Писао сам поезију, нисам певао песме! У том се духу, рекао бих, изнедрјује деведесет одсто текуће песничке продукције у Србији и Европи. Мој поглед сам, након тога, усмерио и к миту и к неусколебивој песничкој ризници старих стихова, у којој су смештени најлепши песнички узорци у минулих две хиљаде година. И у сенци великих песничких храстова, као што су Хомер, Данте, Шекспир, Бајрон, Гете, Хелдерлин, Новалис, Кавафи, Тракл, Рилке, потом у сенци Велике Књиге, која се, с правом, назива *књижевност плус*, тече мој други песнички живот. С времена на време, излазећи из сенке ових монументалних крошњи, тражим, промаљајући стидљиво главу, у сунчеву зраку, онај сноп светлости и боја, који ми се чини најизазовнијим. Као што има оних који гледају, а не виде, исто тако, да би се регистровали светлост и тама, у души треба имати орган за њих.

Да кажем и ово – мојих првих педесет година, када је реч о наградама и признањима, биле су у знаку белине; наредних двадесет не оскудевају у ловорима и венцима. Ни првих педесет, ни других двадесет, нису утицале на став да је свака *плот трава* и да је сва *слава човекова као цвет ливадски*, те да *ланци и шибе могу бити блиставији од порфира и круне*. Уз напомену – тај став је, у првом случају, био без покрића, у другом релаксира и омогућује да, макар на трен, кротак и смирен срцем, поверујем да ми руке нису ослабљене и снага умањена. Та вера ме држи и подиже и овога часа, док разговарам с Вама, носећу душу, своју, док она мене носи, још, као и старац, јерусалимски, *молећ* *небо да чује*. Све остало је мање важно – па и двоумица да ли ће моје књиге, *уједињене*, како Ви кажете, у *Изабраним делима* (I-VII), понудити и неке нове просторе читања и разумевања. Што се тиче нове књиге, она је природни наставак *Изабраних дела* (I-VII), добрим делом прикраћена, јер излази код истог издавача, у исто време.

● **Пишући о „Запису на стубу, јерусалимском“, патријарх Порфирије је приметио да „Селимир воли Светитеље и дружи се с њима. Веран им је и предан“. „Зато му они“, наводи даље Његова светост, „дарују посвећене да може да изнтра разуме, доживи и опева оно што су они својим изрекама оставили у наслеђе хришћанском свету“. Је ли то само благодат или некад може представљати и терет?**

– Рађање истинске песме поистовећујем с кретом облака, синлог, док излива обиле капи, кишних, или с кретом сунца, радосног, док се, изјутра, на небу утврђује! Као и молитва – и песма је дисање. Кад човек дише – жив је. И молитва и песма човека чине живим. И не само то. И песма се, ако је песма, као и молитва, може назвати очима и крилима душе. Песма, као и молитва, није ствар припреме, усредсређености, већ дар, Очев. Она није мерљива уделом песничког напора. Песник може бити спреман за песму, али је питање да ли је то довољно. Јер, ништа не бива, као и у случају молитве, без благослова, Очевог. Исто се догађа и с ратаром. Он обрађује ниву, оре плугом, сеје. Потом, чека кишу и лепо време. Ако све буде у реду семе ће проклијати – и биће плодова. Али, и он зна да ће бити тако само ако труд, његов, благослови Отац, наш. Из тог семена, ако је воља, Очева, избиће младице, изданци, цветови, најпосле, плод. На исти начин стасављу (и заснивају се) и молитва и песма. И песма је, ако је песма, као и молитва, на овај или онај начин, разговор с Оцем, нашим! И без Његовог благослова, понављама, нема ни молитве, ни песме, ни плода што даје земља родљива.

● **„У сумраку савременог света још светле истине светле хришћанске вере“, записали сте у једном есеју. Будући да је савремени свет у све већој тмини, има ли места страху да се и те туче, најжалост, полако гасе?**

– Кад бацимо поглед на савременог човека, зар вам се не чини, Мирославе, да се суочавамо с фантастичним бићима и

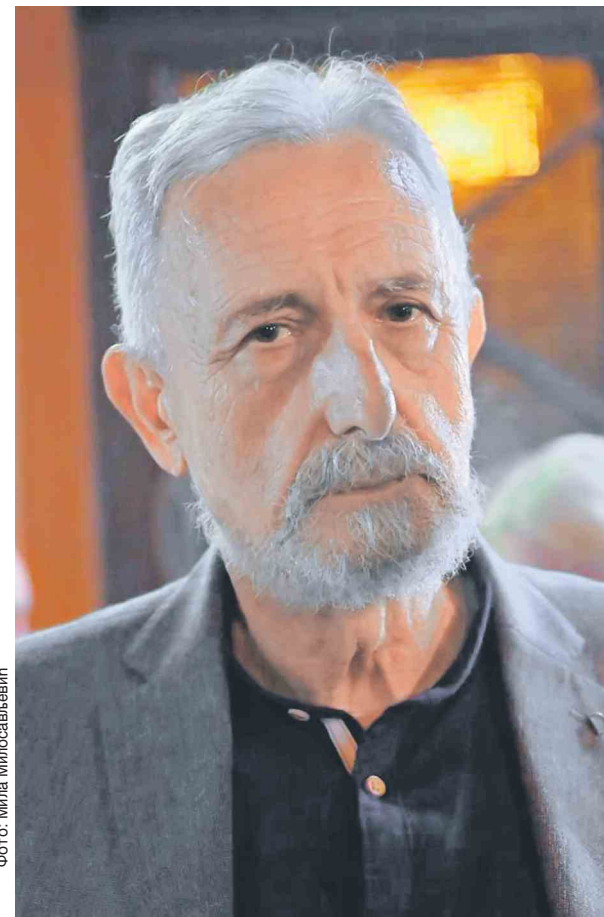

фото: Мила Мирослављевић

фантастичним пределима – све *изненађење до изненађења*, све *привиђење до привиђења*. Као да смо у власти апокалиптичког сна, у власти небитица. Човек нема ништа своје – све почиње од Бога и у Богу све завршава То су оверили Свети и Равноапостоли Николај Српски и Авва Јустин – али и свака суза, српска, просејана!

Савремени *опатуљени човек*, на трону од прашине, удова расутих, с погледом, мутним, воли читав свет, а не воли ниједног човека. Он је, без страха и молитвеног трепета, заражен *отровним млеком* идеје узимања, па нема снаге да, с времена на време, заври у кутију са старозаветним и новозаветним дукатима. Претворио се у окрутног утеривача дугова, превиђајући да и он нешто дугује, да је жив кад даје, а не када узима. И дању и ноћу, који се вуку као пауци, као облаци сиви, још суботом и недељом, он *придодаје кућу кући и истерује сиромаша* (Исаија). Прогрес који се окончава смрћу је, уистину, регрес – пут у *небиће, непостојање, у ништавило*. То је прогрес чији актери свечано оркестрирају, испраћајући нас од *колевке до гроба*. Само је васкрсли Христос истински одговор на питања о смислу живота који *прогресира ка смрти*. До Христа смрт је неопходност и данас настањена у главама европских прогресиста. Или ћемо, то је питање свих питања, расти (и спасавати се), на Очевом темељу, или на темељу од живог песка!? Ако Христос није устао из гроба, није и васкрасо (и васкрасо) узалуд вера наша. Јер, и ми, који смо умрли у Њему, такође, измислили смо се, вели Небоходи Павле, само у овом животу уздамо у Христа – несрећнији смо од свих људи! Савремени свет, с јатима *ноћних и дневних вампира*, која се

Кључ од сваке нормалне куће

● **И о изгледима књига, што је неком можда небитно, итекао водите рачуна?**

– Моје књиге изгледају тако како изгледају захваљујући разумевању издавача, бризи аутора и уметничком труду врхунског графичара и дизајнера Атиле Капитања. Хвала му на томе. Али, највећим делом, захваљујући вери у књигу и књигохранилишта. Стога није на одмет, и у времену нових комуникационо-информатичких технологија, поновити – с књигом лично на биће, без књиге на небиће. Књига је кључ од сваке нормалне европске куће, сагласно томе, и кључ од наше српске куће!

множе у њему, представља аморфну целину *маса, класа* и *колектива* (Шмеман).

● **Велики савремени сиријски песник Адонис је записао: „Понекад је срећа тужна. Туга каткад више неголи срећа омогућава да откријете сами себе. Радост је пролазна, а туга је услов постојања човека, она је трајна“. Слажете ли се с њим?**

– Да, уз додатак – реч је о тузи која се прелива у радост, због Очевог присуства у свету и у нама. Сагласно томе, размислите како се, рецимо, савремени западни човек суочава са ставом Авве Јустина да човека, измалена, има *најмање у телу, више у мислима, највише у осећањима*. Земалска кућа нашег *сисарског величанства* је, вели он, милионити део једног *зрна песка према укупној величини песка на свим морским обалама овога света*, навешћујући да је, у њему, најважније оно што је *невидљиво, неопипљиво, несагледно*. И ко, данас, из тог света *вулканских противречности*, који, извесно је, није на путу од *небића ка бићу*, зна да је *невидљиво срце видљиво*, односно, да је *видљиво само љуска око невидљиво*. Да *невидљиво* недри из загрљаја с *видљивим*, коме нема краја *ни на овом ни на оном свету!*

■ Мирослав Стајић

СПЕЦИЈАЛНО ПРИЗНАЊЕ ЗА „ИЗБРАНА ЗЕНИТИСТИЧКА ДЕЛА“

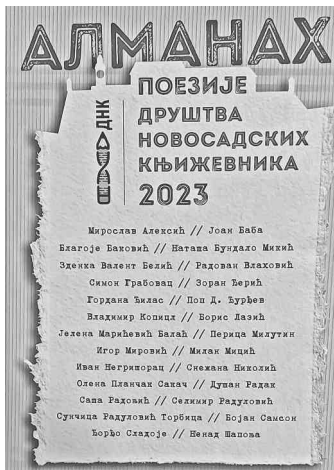
„Избрана зенитистичка дела“ (1. коло у 8 томова) у издању Банатског културног центра Ново Милошево и Културног центра Војводине „Милош Црњански“ понела су Специјално признање на 66. међународном београдском сајму књига. Награду је на свечаној додели примио Родован Влаховић, директор БКЦ, иницијатор овог значајног подухвата. „Избрана зенитистичка дела“, уз „Антиевропу“, Љубомира Мицића, Ивана Гола, Бошка Токина и друге одоброне књиге Љубомира Мицића, Бранка Ве Пољанског и Маријана Микаца, садрже и коментаре – 25 нових текстова из пера 12 сарадника

НОВЕ КЊИГЕ

Алманах поезије ДНК 2023
(Друштво новосадских књижевника)

Мада није замишљен као антологија, већ као песничка презентација чланова Друштва новосадских књижевника, „Алманах поезије ДНК“ чини се као песничка репрезентација, не само песника из Новог Сада, него и савременог песništва уопште. У „Алманаху 2023“ уврштени су стихови 26 новосадских песника, чланова ДНК, по њиховом сопственом избору, те се међу корицама тако нашло више од 120 песама, што такође иду у прилог поменутој репрезентативности, али пре свега указују на велик песнички потенцијал чланова Друштва. У питању су аутори различитих генерација: од најстаријих (1949) до најмлађих (1990), сви углавном већ афирмисани и награђивани, са препознатљивим опусима и изграђеним поетикама. Они у „Алманаху“ стоје симболички „раме у раме“, поређани по азбучном реду, са најмање једним заједничким садржајем, а то је Нови Сад, град у коме живе и стварају, град који и на овај начин промовишу и уздижу га на достојанствен песнички пиједестал. Приређивачи „Алманаха“ су Наташа Бундало Микић и др Зоран Берић.

Кентукији
Саманта Швоблин
(Агора)

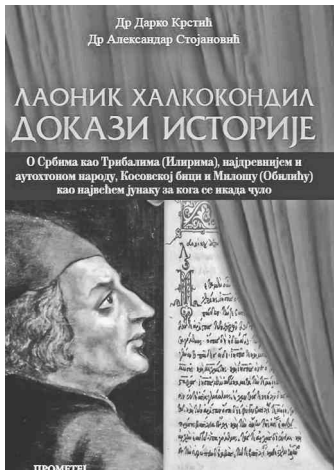
Дистопијски свет Кентукија у свему наликује нашем, осим по огромној популарности плишаних лутака које дају име роману – меда, зечева, кртица – којима се управља на даљину и које имају камеру у очима. Кентукији насумично спајају две особе на различитим тачкама планете – с једне стране се налази она која гледа очима лутке и без речи учествује у туђем животу, с друге је посматрани „газда“ кентукија, спреман да у мањој или већој мери оголи своју интиму пред странцем. Општа поама за овим луткама нелагодно је блиска савременом читаоцу и његовој стварности у којој питања убрзаног технолошког развоја, виртуелних односа и анонимности друштвених мрежа већ заузимају изузетно битно место. Ауторка отвара теме војеризма, комуникације, нашег односа према технологији и њених могућих злоупотреба.

Лаоник Халкокондил:
Доказ историје

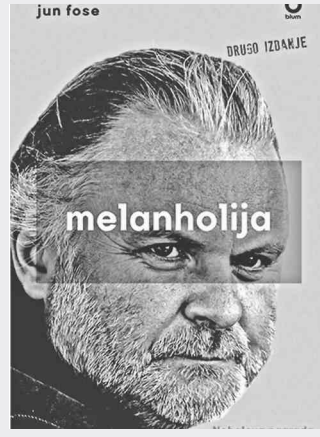
Александар Стојановић и Дарко Крстић
(Прометеј)

Пред читаоцима је дело византијског историчара, рођеног у Атини, настало у XV веку. Најстарији рукопис Доказа Историје (Парисинус граецус) дело је извесног Димитрија Ангелоса из Цариграда и датира око 1470. године, што је само неколико година касније од Халкокондиловог аутографа. Међутим, ово није једини сачувани рукопис Доказа Историје. Николудис, у предговору свог превода прве три главе Доказа Историје, наводи да је до данас сачувано 29 кодекса, који садрже како фрагменте тако и целокупно Халкокондилово дело. Ради се о необично великој и богатој рукописној традицији која само посведочује изузетан историографски значај Халкокондиловог дела. Ниједан други етнографски проблем не заокупља толико Халкокондилову пажњу као проблем порекла Трибала (и Илира).

Меланхолија
Јун Фосе
(Блум)

На Сајму књига „Блум“ издаваштво представило је „Меланхолију“, по многим најбољи роман овогодишњег добитника Нобелове награде за књижевности Јуна Фосеа. Главни јунак је норвешки уметник из 19. века Лаш Хертервиг, који је сликао задивљујуће пејзаже, али и боловао од менталне болести те умро у сиромаштву 1902. У првом делу Меланхолије, Фосе урања у Хертервигов ум у време његових студентских дана, када је претрпео тежак нервни слом. Други део Меланхолије смештена је у ту 1902. и приповест о сликару испричана је из перспективе његове измишљене сестре Улине. Комбинујући историјске чињенице са фикцијом, аутор нас увлачи у свет уметникове танане душе, чија рањивост изазива његов трагичан крај, али која поседује и невероватан дар да увиди божанствену лепоту света тамо где је други не би ни опазили.

ИЗ ФРАНКФУРТСКЕ БЕЛЕЖНИЦЕ

Платформе за будућност

Пише: Ненад Шапоња

(Франкфурт, 19. октобар 2023)
Три дана франкфуртске интензивне интернационалне издавачке луднице почиње данас, за мене 13. пут. Ту не рачунам две године боравака и разних сусрета током „короне“ у дигиталним форматима. 75. Франкфуртски сајам књига је истина отворен јуче. Али данас креће у пуном капацитету, штандови су декорисани књигама и информацијама, агенти заузели своја места у Рајтс центру, а десетак хиљада уредника спремило се за своје интенционалне интернационалне шетње.

Овај сајам служи за продају и куповину праве, за књиге, а не књига и по томе се разликује од онога што се код нас замишља под значењем тога појма. Тек ће се за викенд појавити купци, али углавном у халама у којима су немачки издавачи. Овде се налазим у разним улогама, и писац сам, и издавач, посматрач и учесник, пријатељ и сабеседник, и још много штошта за кратко време. Много мојих познаника и пријатеља из целог света су се овде распоредили такође по различитим улогама.

Истина, неки штандови су и празни. Ратне игре на Средњем истоку, и сврставање организатора на једну страну, довело је до бојкота појединих држава, а ни друга страна се због ратног стања није појавила. Има још мени необичних ствари везаних за сајамски тлоцрт – земље већег дела Европе су померене са својих уобичајених репрезентативних места у халама 5.0 и 5.1, у неугледну халу 4.0, а на њихово место је дошао нови континент – Кина. Са преко 150 издавача. Друштво им праве амерички универзитетски и други издавачи, а ту су негде и Француска, Шпанија и Италија И то је ту све из Европе.

Ући у неку од хала франкфуртског сајма значи ући на континент. Раније сам у ове две хале гледао нешто као репрезентацију света. Мање земље су су покушавале, и успевале каткад, да величином, лепотом и смислености својих штандова покажу да су веће и значајније него што географски и економски објективно јесу. Сада ми Европљани у мрачној хали 4.0, делују скрајнуто и заборављено. Кина је, пак, огромна, као и у

стварности, уосталом. Довели су добру репрезентацију издавача са индуктивним пропатним материјалима, и спремају се, изгледа, да за неколико година освоје и просеторне књиге. Јако идаваштво, јаки писци, јасно је, јака држава – то су идеје које они следе.

Одсуство бројних земаља, па и наше, резултира вишком простора. Или пак просторним аномалијама и чудним пропорцијама. Рецимо, стомилионски Египат је скоро исте величине, око 20 м2, као и суседна непостојећа држава Курдистан. Постоји и штанд тзв „државе Косово“. Украјина има

прилично велики штанд, за разлику од Русије које уопште нема. За разлику од стварностних пропорција. Но, оно што је лепа предност Франкфурта јесте да су бројне идеје на једном месту и шире се лако, до Индије и Кине, Бразила и Аргентине, а дани дописувања, замене се са неколико минута разговора и два озбиљна сагласна погледа. Зато смо овде. Јер, Франкфуртски сајам књига је место где је време убрзано, а сусрети су платформе за будућност. Резултат те будућности буде море књига расутих по целом свету.

А ван сваке сумње, једна од најзубудљивијих ствари које вам се дешавају на овом сајму, јесте сусрет са толико паметних очигу жељних да препознају још паметније ствари. Верују да ће их наћи у књигама. Прави сајам књига убрзава и увећава важност ствари и догађаја. Открива вам да сте на

правом месту, оном које измиче значењу од краја. Бивате такорећи у новој неоткривеној земљи. И откривате нове људе. Нови људи вам откривају нова значења.

Стварни први дан на сајму се традиционално сваке вечери завршава окопоноћним дружењем у познатом Франкфуртер Хофу, месту сасвим ван сајамских хала, али месту које нико од оних који у свету издаваштва држе до себе неће пропустити. Флуид дискретног шарма буржоазије у баши отменог хотела Кемпински, након целодневног рада, помаже радницима у издавачкој индустрији, уредницима и књижевним агентима углавном, да се опусте.

САЈАМСКЕ ЦРТИЦЕ

♦ Жири 66. Међународног београдског сајма књига доделио је награду за Издавачки подухват године САНУ за тротомну едицију „Председници Друштва српске словесности, Српског ученог друштва, Српске краљевске академије, Српске академије наука и Српске академије наука и уметности“.

♦ За Дечју књигу године проглашена је едиција „Књиге са којима се расте“ Драгана Малешевић у издању Удружења за развој професионалних вештина из Новог Сада.

♦ Жири је одлучио и да Награда за најбољег издавач из дијаспоре припадне Андрићевом институту из Вишеграда за едицију „Знамен србистике“, „Научне монографије“, „Филозофија и књижевност“ и „О српским класицима“.

♦ Награда „Богдан Кршић“ за најлепшу књигу сајма додељена је за антологију кратког стрипа „Код куће“, у издању „Стрипотеке“ и Бесне кобиле.

♦ Издавачке куће Лагуна и Агора представиле су заједнички пројекат - објављивања „Изабраних дела Владимира Пиштала“. За Сајам су изашла два наслова: „Тесла, портрет међу маскама“ и „Миленијум у Београду“. У плану је да едиција „Избрана дела Владимира Пиштала“ садржи 13 књига.

♦ Прослављени редитељ Емир Кустурица представио је своју нову књигу „Кад мртве душе марширају“, за коју је рекао да представља збир његових реакција на време у коме живимо.

♦ Музичар и писац Небојша Јанковић алијас Неле Карајлић освојио је да његов нови роман „Солунска 28 - О сексу, дроги и рокенролу“ представља својеврстан панегирски популарној култури негдашње Југославије, с тим да је рокенрол данас музејска вредност, док је књига – неуништива.

♦ Француски писац Матијас Енар, добитник Гонкурове награде за роман „Компас“, изјавио је да аутор може сазнати колико је људи купило његову књигу, али никад не може знати колико их је заправо прочитало.

ФРАГМЕНТИ ИЗ ЖИВОТА ШАНДОРА НУСА

Клизиште Дада

Балинт Сомбати

Када се пробудио, одједном није знао где се налази. Лежао је у мрачној просторији, иза завеса једва да је допирало улично светло. Повукао је завесу поред кревета да би боље видео. Соба је била у траљавом нeredу. Разбацане књиге, чапосипи, постери и грамофонске плоче говориле су о томе да се на овом месту спаваћа соба и радна соба добро уклапају. Овако је замишљао унутрашњост једног уметничког стана у Паризу. Његове прве јутарње мисли и даље су се вртеле око догађаја од претходног дана. Покушао је да уведе неки ред у своје мисли, да некако свари све што му се догодило од његовог одласка. Машта га је нехотице одвела кући, подсећајући га како се сада живи у његовом родном селу, шта раде рођаци, пријатељи и познаници које је оставио иза себе, а да се с њима није ни опростио. Да ли дани тамо пролазе без догађаја као и обично? Колико је пута његова вољена могла да прочита писмо које јој је оставио на столу, никако не схватајући његов неочекивани чин, чињеницу да се није ни опростио од ње када се кришом искрао на железничку станицу са кофером у руци? Осећао је како га сећања вуку назад у прошлост. На срећу, није могао дуго да остане сам са својим мислима, јер је чуо звукове из суседне собе, а пред њим се појавио Цара у бордо огртачу, са послужавником у руци.

„Надам се да Вам ништа није ометао сан, драги мој госте! Када би Ваш кревет умео да прича, не би успео да наведе ко је све у њему спавао. За мене је и лежај део друштвеног живота и активности покрета. Овде је све у служби коначне победе, видећете“, рекао је сугестивно.

„Хвала на питању, заиста сам се добро одморио. Није ни чудо, имао сам превише узбуђења током свог напорног путовања. Али дозволите ми једно питање, господине Цара. Кад сам се само осврнуо око себе, запањило ме је да на зидовима не видим ни једну слику, док је просторија пуна свакојаких духовних подстицаја. Не знам шта да мислим о овом недостатку, пошто су код нас и сеоски тремови украшени сликама. Чак и ако су безвредна дела и не приказују ништа више од далеких пејзажа или букета цвећа.“

„Док нисам био освешћен, и с њим сам скупљао жанровске слике погодне за украшавање собе, још у Румунији. Кад сам се одомаћио у Паризу, тражио сам слике мазала већег нивоа, оних које су Аполинер и слични ауторитети већма ценили. Међутим, као самосвестан дадаиста, схватио сам да су ове ствари потпуно непотребне у нашим животима, јер ми идеју уметности носимо дубоко у себи, а не на зидовима. Не можемо посао спуштати на ниво дрангулија за које се може ценити у фарси званој трговина уметничким делима, а после неколико деценија њихова количина постаје несавадљива, кидатујући дебеле зидове музеја. С друге стране, морате знати да смо у марљивој свакодневици дадаистичке ревалоризације успели да променимо концепт уметности. Изангнали смо буржоаску традицију из наших живота јер смо схватили да се врхунац уметности открива у песничком чину, а не у умишљеној масовној продукцији сликарства и скулптуре. Негирамо да је стварање божански дар са неба, односно ванземаљско чудо у коме само помозаници могу да учествују. Уз све ово, поричемо и саму уметност, бомбардујући њен

познати концепт сваког сата и минута у дану. Ми смо против уметности која се учи у школама и практикује као занимање. Школе не служе ничему другом осим да обезбеде живот све већој кисти наставника. Уметност се налази у делима свакодневног живота, као и у чаробном таленту да у сваком тренутку можемо да доведемо у питање себе, своје постојање – постојање уопште. Ако хоћете, понекад смо опасни за себе, у свему идемо до крајности. Уједно одлучни, не знајући за компромис. У наредним данима упознаћете људе који се баве најразличитијим верзијама антиуметности, са мање или више успеха, али са истинском вером... (***)

Одломак из рукописа превода са мађарског романа „Клизиште Дада - Фрагменти из живота Шандора Чуса“ Балинта Сомбати. Преводилац Габријела Ари Братић. Издавач Културни центар Војводине „Милош Црњански“.

ГОДИШЊЕ НАГРАДЕ КЦВ „МИЛОШ ЦРЊАНСКИ“

У току је конкурс за доделу Годишњих награда Културног центра Војводине „Милош Црњански“. Подсетимо, додељују се четири награде: „Искре културе“ – за савремено стваралаштво младом аутору до 35 година, затим Медаља културе за мултикултуралност и интеркултуралност, Медаља културе за очување културног наслеђа, те Медаља културе за животно дело. Конкурс је отворен до 10. новембра.

„ЕНДЕМИ ПОД ПРАШИНОМ: АНТОЛОГИЈА ЗАБОРАВЉЕНИХ ПЕСНИКА И НЕПОЗНАТИХ ПЕСАМА“,
РАСТКО ЛОНЧАР (КОВАЧИ КУЛТУРЕ, 2022)

Поезија у сенци канона

Пише: Сања Периф

Појаву сваке песничке антологије неминовно прати самеравање грађе на којој се заснива. Као један од главних проблема најчешће се испоставља некритичка наклоњеност једнима, и изостављање других, бољих аутора. Антологија сачињена од заборављених песника укида уобичајени поредак, будући да су они увек бројнији од оних признатих у оквиру неке књижевне продукције. Тешко би било одредити, дакле, ко је више непознат или више скрајнут од одабраних у овој антологији, а да је квалитетом свог песничког стваралаштва заслужио да се у њој нађе. Слично је и када је у питању обрнут процес. Донети суд како су поједини песници и могли остати у запању, било би помало неумесно, имајући у виду да је објављивање запостављеног стваралаштва и била полазна тачка антологичара. „Није тешко саставити антологију, тешко ју је оправдати“, бележи тачно један наш књижевник. Састављачки део овог одважног и необичног антологичарског подухвата није, ипак, био тако једноставан и лак. Срећом, његова оправданост огледа се у несумњивој вредности одабраних песама.

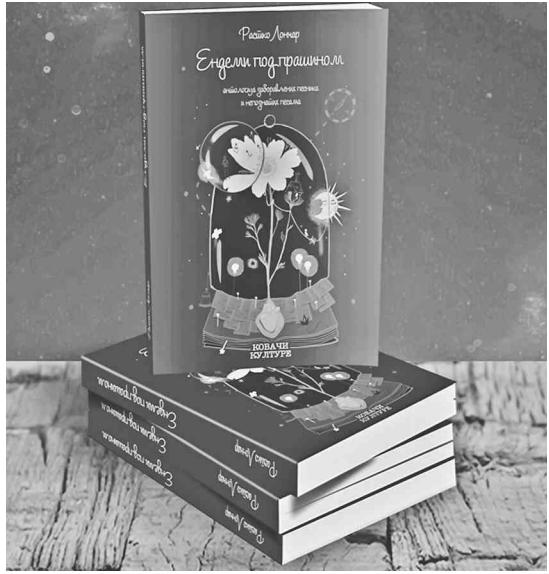
Педесет и седам песника и четири песникиње распоређени су у девет поглавља, при чему је свако заступљен са једном, две или три песме. Антологија је ограничена на поезију објављену у двадесетом веку и песнике који више нису међу нама, а који су, из различитих, најчешће ванпесничких разлога, остали на маргини данашње књижевне рецепције. И док су поједина имена у антологији потпуно непозната већини читалаца, друга су позната, чак и истакнута, али не у контексту њиховог песничког стваралаштва. То су, на пример, Владан Десница, Владимир Ђоровић (са изузетно занимљивим песмама *мостарског круга*), Борислав Михајловић Михиз, и други. У Речи при-

ређивача назначена је проблематизација односа канона према заступљеним ауторима, али Лончар се не упушта у дубљу друштвено-историјску анализу. Поједини песници нису били у милости идеологије, књижевне историје и критике након Другог светског рата, попут Сибета Миличића, Ранка Младеновића и Бошка Токина. Многи од аутора у овом цветнику преминули су млади, што је прекинуло и њихов песнички развој. Немали број страдао је у ратовима и логорима, попут Драгише Ајдића АД-а, Жени Лебл и Велимира Ковачевића. Било да су се рано повукли са песничке сцене, окренули прози, или, просто, нису достигли највише домете српског песništва, заступљени аутори својом вредношћу превазилазе статус књижевно-историјске чињенице.

Меморто мори песничка филозофија присутна је у већини песама антологије, док је гроб један од најчешћих мотива. Оно што читаоца изненађује јесу лирска сведочанства пуна живота која – андрићевским речником – ни у ком случају не пате од малокрвности. Ове снажне и бујне песме са фином иронијом одбацују малограђанску удобност и сведеност. Чак и када су суморне, у њима има силине и, можда неочекивано, здравља и виталистичке енергије. Све то омогућује да и данашњи читалац чује ове дамаре из прошлости, посебно зато што у већини песама, поред лирског ја, постоји и лирско ти којем се песник обраћа. Присуство разноликих песничких сензибилитета и различитих песничких форми не узрокује дисонантност, већ чини антологију привлачном за све, онима који трагају за конвенционалним облицима, као и онима који се радије окрећу песничком експерименту. Интересантно је да су песме понекад и тематски оријентисане ка маргини: прости-

тутки у борделу, орономом зидару без крова, пропалом студенту (са песмама „што ће их некада уштиркана господа стављати у антологије“). Висок степен култивисаности емоција и мисаоне истанчаности налазимо у поезији Драгутина Мраса, Александра Илића, Ђузе Радовића и других, који дају луцидне поетске опсервације о васељенском, етеричном и божанском.

Гласови из прошлости у антологији *Ендеми под прашином* не доносе мирис устајалости на данашњу песничку сцену – напротив. Песме у њој су

пријемчиве и непретенциозне, али и слојевите и деликатне. Антологичарски напори показују се тако као вишеструко плодотворни, не само као подстицај за даља истраживања и читања, већ и као складна поетска ризница, блиска трагањима модерног читаоца. ■

ПРИЧЕ О КЊИГАМА

Исповедна проза и проблем друге књиге

Пише: Ђорђе Писарев

У поплави тзв. школа креативног писања, професори, који су углавном писци, мање или више успешни, и који успевају да до свог радног места стигну преко углебања у легитимне, друштвено-јавне универзитете, или да, захваљујући околностима, „упадну“ у приватне школе, покренуте личним капиталом финансијера или парам разних отворено-затворених фондова чији интерес може бити разнолик, пошавши од политике, па преко ситног бизниса и приватне иницијативе до чисте економије и медијског задовољства, углавном полазе, у инструкцијама својим ученицима, од става да треба да се баве оним што најбоље познају. Дакле, да се баве собом и сопственим (искусственим) доживљајима. (Ако сте ово прочитали као упутство за писање исповедне прозе, нисте погрешили.)

Али, зар нисмо сви ми, врли љубитељи књиге, „обични читаоци“, прочитали већ толико мноштво и таквих књига које се баве искусственом садашњошћу, зар нам се није отворили толико и таквих обично-наших светова? Јесте, да напоменем пре него што кренем даље, сматрају многи да је сваки живот важан, неспричана прича, потенцијално уметничко дело, алим признајмо може то да буде јако досадно... Ма колико били пожртвовани и пасионирани читаоци, нисмо ни свештеници ни психијатри, па да помажемо писцима-фрустрираним-пацијентима, нити је могуће да свака животна прича буде архетипска матрица.

Обично, борећи се са својим (креативним) демонима, савремени писци на почетку потенцијалне будуће каријере, у први књигу стрпају грчевито јецајуће скандирање сопствене животне судбине покушавајући да од голих дневничких записа сачине чисту и лепу прозу творевину, али заправо заврше готово сви на исти начин (пре)причавајући патетичне згоде које су често толико баналне да се слију у (величанствену) бујицу већ виђеног милион и милион пута, а разлику чини тек другачије именоване. Знамо, уосталом, да је за добар роман ипак потребно и мало маште – мало лажи и мало оправдане манипулације – а не само (досадног) обичног живота чиме сви можемо да се похвалимо. Све су наше (животне) приче једнако занимљиве-досадне, са тек

покојом разликом коју чини понеко другачије име, али се не може променити људска судбина записана у коду рођење-живот-смрт јер то чини основни ДНК сировине.

Тако стижемо до „проблема друге књиге“ мноштва савремених писаца који се јављају као у клишеу „печурке после кише“, али на исти начин већина од њих и ишчезава када их спрже и осунчају први сунчеви зраци. Као да, и у литератури, присуствујемо садашњој бројној историји у акцији, на делу, где су историјске згоде убитачне или гротескно духовите, па чак и смешне, па се чини да је живот узбудљив и далеко од досадног. Али, сваког чуда за три дана! Тако смо, и на глобалном нивоу али и код нас, присуствовали феномену баш успешне „прве књиге“, јер су нови писци заиста имали шта да забележе о екцесима савременог живота – читај: бурне историје – и то на сопственим искуствима. Али, баш као што је историја брза, брзе су и њихова сећања и брзо се (по)троше. О чему да пишу у другој књизи кад нису (по)стигли да им се још нешто деси? Чувени и изразито успешни савременик, Карл Уве Кнаусгор, свој проблем је решио тако што никад и није престао да пише ту своју прву књигу. Једноставно је наставио да испишује извештај о сопственом животу слажући буљук и буљуке страница и претварајући их у томове које можемо да читамо можда и захваљујући томе што Кнаусгор поседује непосредив дар да зна да пише, поштујући ритам, стил и језик уметничке прозе, чак и када нема о чему да пише. (Јер, признајмо, што би његов живот био нешто посебно важан у односу на твој или мој?)

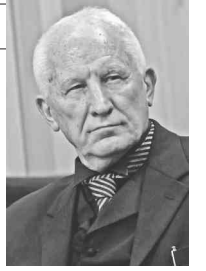
Читава најезда нових, младих или сада већ не тако младих писаца, чије књиге трају једну сезону углавном без шансе да икад буду обновљене, да преживе, сачинили су своја дела постављајући темељ на бурној и стресној историји, али шта сада? О чему да пишу, јер сада је дошло време да заиста покажу од каквог су материјала сачињени. Уколико се њихова књижевност хранила само савременом историјом, готово да су остали без материјала. А уколико су писци истинског дара, онда је свеједно са чиме се хране њихове књиге: животом, инвентивношћу и имагинацијом, или само књижевношћу других писаца, биће успешни и можда заиста оставе неко дело за сва времена. Али, колико их има таквих?

Дакле, писци, а поготово ови „наши“, из региона, морали би да се поуздају „у се и у своје кљусе“, а не само у живу, несигурну и брзу историју времена у коме живе. Књига би, ипак требала да потраје мало дуже. ■

ХОМО ПОЕТИКУС

Андрић у Ш

Матија Бећковић

Колега Андрићу,
Дозволите да вам се представим
Ја сам песник
Драго ми је
Ја сам члан УКС
То је врло лепо
Ја сам једини члан УКС
Који живи у Ш
О, то ме посебно радује
А сад бих вам испричао један штос
А зар већ нисте
(Из рукописа)

РЕЧ НА УРУЧЕЊУ „ЛОВОРОВОГ ВЕНЦА“, НАГРАДЕ
ЗА ЖИВОТНО ДЕЛО ИЗ ОБЛАСТИ ТЕАТРОЛОГИЈЕ

Заборављена баштина

Мирослав Радоњић

Ако се сагасимо с чињеницом да је без књижевности као одређене, подстицајне, чак наслутне премисе немогуће приступити њеној уметничкој репродукцији, онда се чини нужном и констатација да су одговарајуће театарске дирекције и одељења учиниле веома много на окупљању бројних сарадника (писаца, либретиста, драматизатора и адаптатора), који фокус своје пажње све више усмеравају према оновремености. Међутим, на могућност презентовања баштине су, изгледа, заборавили. Ваљда нам због тога и падају на памет речи проф. Станислава Бајића, изговорене пре скоро педесет година, које, парафразиране, могу да гласе:

Драмска продукција једне земље без остварења заснованих на класичним текстовима, биљка је без корена. Драмска продукција једне земље без остварења заснованих на текстовима савремених аутора, биљка је која, можда, има корен, али не цвета.

Али драмска продукција једне земље не може да се одвоји од осталог света, од стране класике и стране савремене драме, али још мање може да се одвоји од сопствене прошлости и сопствене садашњости. На тим одавно знаним истинама требало би да буде заснована основна концепција уређивачке и репертоарске политике наших театара...

Очигледно је да нас још леда мудрост мимоилази. Једноставно стога што због колективно стечене самоуверености не желимо, или нисмо у стању, да проверимо и преиспитамо неке од својевремених исказа, који нам се већ данас чине блиски заблуди.

Ако, на крају, покушамо да сведемо разлагање овог нашег садашњег тренутка и, ипак, затворимо круг чији је р² писац, ми ниједног тренутка не превиђамо, него управо истичемо, чињеницу да књижевност, дакле и драматика, сведочећи о времену у којем настаје и одражавајући температуру живота, не говори само о појединачним личним судбинама, него, преко њих, о развоју и фазама друштвеног процеса што се, невидљиво, одиграва у позадини и дубини ако не сваког а оно готово сваког појединачног живота. Самим тим и писац од пуког бележника или сведока збивања постаје историчар, који је у стању да се чињеницама свог времена приближи више од социолога. ■

ПРОЗОР У СВЕТ

Луна: Млад месец
Ијан Мекдоналд
преводио: Горан Скробња
издавач: Лагуна, 2021

Ијан Мекдоналд (1960) је британски писац спекулативне фикције који се бави научнофантастичним темама, истражујући у својој прози последице технологије на свакодневни живот, обичаје и веровања једног друштва. Мекдоналд често своје јунаке проналази у културама које Запад означава као „туђинске“, или као „егзотичне“, па радњу својих романа смешта, на пример, у футуристичку Индију (роман „Река богова“), Турску („Текија“) или бира другу врсту исто тако донедавно маргинализоване „страности“ и „другости“ као у новели „Time Was“ која прати прати романсу двојице путника кроз време.

Има већ више од пола века откако се Урсла Легвин у свом чувеном есеју запитала зашто се Американци плаше змајева, али однос према књижевној фантастици није се суштински променио. Иако књиге фантастике (главном жанровске, додуше) редовно успевају да дођу на листе бестселера, однос „озбиљне“ критике према њој остао је прилично хладан. И поред суптилности с којом Мекдоналд прилази својим темама, он ипак остаје заробљен у рецепцијском паклу у који упада готово сваки писац који је обележен као онај који пише „фантастику“. Његова трилогија „Луна“ од које већ прва књига „Млад месец“ далеко превазилази „обичну“ жанровску књижевност, засад није пронашла одјека изван жанровског дискурса, или бар не онолико колико заслужује.

Реч критике

Први део трилогије уводи читаоце у живот на Месецу који је Земљина колонија, још увек помало сива и дивља, егзотични рубни нови свет који се повинује суровим законима токова новца. Месецом владају компаније, интереси и хладни капиталистички индивидуализам. Становници Месеца су у сваком тренутку вођени питањем баланса на личном рачуну који им је уграђен у видно поље – количином ваздуха који могу удахнути, количином информативних података.

Радња прати Пет змајева, односно пет владајућих породица које су се на то место издигле изграђујући своје империје на индустрији. „Нови Месец“ највише пажње посвећује бразилској породици Корте која под вођством Адријане Корте управља извлачењем хелијума. Осликавајући упечатљиве портрете ликова, њихове породичне односе, као и однос према домовини-Месецу, и култури „Госпе Луње“, Мекдоналд већ у првој књизи успева да створи јасну, евокативну слику удаљеног, туђинског и суровог света. Скривена лепота ове хладне и немилосрдне пустиње у понору свемира открива се посредно и полако, кроз етеричне визије светла, у лирским пасажима сећања Адријане Корте о сребрној стази која се кроз одсјаје месечине на пучини под Рио де Жанеиром подиже право у вис, у варљиву земљу могућности у којој све вечно измиче.

■ Настасја Писарев

Цитат

Док се ваздух из коморе празни, Марина посматра. Мала запажања су њен начин да се носи са страхом од скучених просторија. Губи се у чулном, у крчкању праšине испод чизама. Све слабије шиштање ваздуха је одстранено. Стезање спољњег одела на њеном телу док се паметно ткање прилагођава вакууму. Чудни су пратиоци који лебде над раменима њеног одела. Трбало би да они на себи имају виртуелна спољна одела. (...) „Цео дан ћеш да останеш ту?“, пуцкета Карлињов глас на Маринином приватном каналу, она схвата, запрепашћена и постићена да су сви поново код излазних врата док она стоји као будала и зија увис у Земљу. То је још једна разлика. Из циклера је она гледала на Земљу одозго. На Месецу је Земља увек горе.

ПОГЛЕД НА ВЕЛИКО ПЛАТНО

Радиоактивни ролеркостер

Пише: Владимир Црњански

Било је довољно само десет минута експеримента да се у просторији нуклеарног реактора осети алармантни мирис озона. Био је то знак да је радијација виша него што је безбедно за људе, да се експеримент отео контроли и да је екипа младих физичара, од којих су неки били још студенти, изложена великој опасности. Десило се то 15. октобра 1958. у Институту за нуклеарна истраживања у Винчи, у близини Београда. У року од 48 сати озрачени научници су пребачени у за њих специјално одређену болницу код Париза.

Покренута ланчана реакција у реактору покренуће ланчану реакцију која ће се увелико одразити не само на судбину десетина људи из Југославије и Француске, већ и допринети револуционарном подухвату у медицини. Из државно безбедносних, политичких и свих осталих разлога, који уз њих иду, информације о случају су на домаћем терену, иако испрва обзнањене, касније држане даље од јавности...

Инспирисан истинитим догађајима, филм „Чувари формуле – Ланчана реакција“ спада у ред оних остварења која се баве затомљеним догађајима из историје наших простора, и за разлику од већине скорашњих и актуелних, нема друге амбиције сем да на драмски уверљив начин „реконструише“ – оживи могућа сећања на реалне догађаје. Инспиративан, и те како интригантан стварносно, па затим и добро уобличен и надахнут сценаристички предлог, готово очекивано, водили су до минуциозне редитељске егзекуције. Као редитељ, Драган Бјелогрић, неспорно устоличен као творац питких али озбиљним садржајем богатих телевизијских и филмских радова, од серије „Сенке над Балканом“, преко филмова „Монтевидео“, „Монтевидео, видимо се!“, до биопика „Тома“, несумњиво поседује формулу, али и осећај за то како начинити филм који има све одлике пунокрвног, дубље смисленог, с правим разлогом постојања, биоскопског хита. Огледа се то и у овом најновијем случају, и у, нимало неважно, заокруженој продукцији, максимално примереној теми филма и доследном истеривању нео-

пходних стандарда, па чак и богатству у рекреацији сценографије, реквизита и костима епохе.

У складу са свим наведеним, свежа, изврсна и екрански непотрошена домаћа глумачка екипа, плус одлични француски глумци кроз добро постављену и одмерену а сугестивну колективну и појединачну игру, од тренутка младалачког полета на неформалној прослави у научном институту, као показатељу срећне перспективе и светле социјалистичке будућности у настајању, до изневеравања скоро свих животних и научничких снова у сусрету са неизбежним последицама погубног зрачења, и затим крајње неизвесног тока лечења, себе, заједно са гледаоцима, поставља и задржава у вожњи својеврсним високонапонским емоционалним ролеркостером.

„Чувари формуле“, у основи камерна драма, с лакоћом уисава гледаоца у атмосферу страха и наде (доминантан је простор болнице и, у ретроспекцији, нешто мање простор у којем је смештен експериментални нуклеарни реактор), и реферише на онеспостојавајући, потмути, велики спољни свет хладноратовске атомске претње.

„Чувари формуле – Ланчана реакција“,
режија: Драган Бјелогрић; сценарио: Вук Ршумовић,
косценаристи Огњен Свиличић и Горан Милашиновић;
глумци: Радивоје Буквић, Алексис Маненти, Огњен Мићовић, Јован Јовановић, Алиса Радаковић, Ане Сара...;
директор фотографије: Иван Костић; сценографија: Јована Сопић,
Јована Цветковић; музика: Александар Ранђеловић;
монтажа: Милена Пређић; продукција: Кобра филм, Јунајтед медија

Историјско-политички контекст ипак није у фокусу ове и са те стране провокативне, филмске приче. Епизодно појављивање Леке Ранковића (Драган Бјелогрић) као координатора и надзирача нуклеарних истраживања, која би могла или требало да доведу до југословенске атомске бомбе, и с друге стране чувеног физичара и хемичара Павла Савића (Мики Манојловић), оснивача нуклеарног института у Винчи, представља их пре као средство за утемељењу експликацију догађаја и његове поза-

дине, него као у епским размерама релевантне протагонисте какви су заиста били у то време и у случају Винче.

Најпре људска драма пострадалих и солидарност непознатих људи у туђини, који одлучују да им помогну упркос највећим ризицима, те моралне дилеме са којима се, сваки из своје перспективе, суочавају француски доктор Жорж Мате (Алексис Маненти), првенствено одан свом позиву, и професор Драгослав Поповић (Радивоје Буквић), вођа озраченог југословенског тима, на првом месту посвећен сопственој амбицији, чине окосницу филма који говори и о победи истинске људскости над принципима, било да се темеље на добру или злу, једној или другој идеологији, жељеној општој добротности или пропасти некаквог непријатеља.

До самог епилога то све поступно и на рафиниран начин постаје јасно у свој својој потресности, па отуда мудре речи које се ту чују, иако на месту, могу деловати као вишак. Сувишни едукативни додатак после свих претходних слика, покренутих емоција и мисли ипак не квари утисак о „Чуварима формуле“ као великој и важној утакмици одиграјаној на терену за мали фудбал. Парадоксално очекивано, њени победници, у стварном животу готово потиснути у заборав, остали су без награда и признања. Добили су пријатељства која су неговали до краја живота. ■

СТЕВАН АЛЕКСИЋ, СТО ГОДИНА ПОСЛЕ

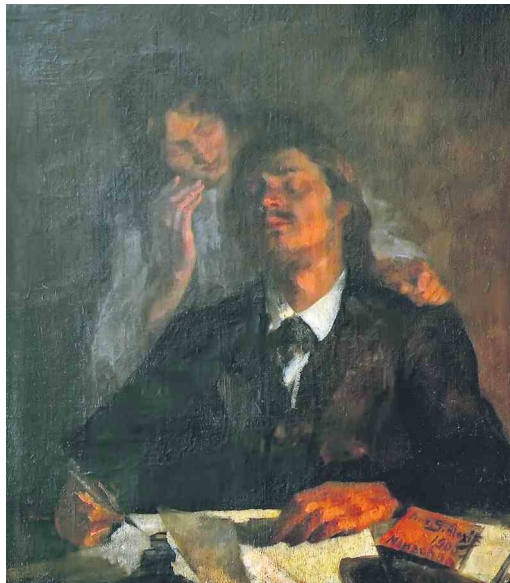
Уметник и муза

Пише: Јасна Кујунџић Јованов

„Фамилијарна кућа му је у једној мирној, дрвећем засађеној улици. Велики стаклени атеље гледа на двориште. Два сата је после подне, а уметник већ у то рано доба седи пред платном, са палетом и кичицом у руци и ради. Човек нискога стаса, неупадљивог лица, али са неким необичним сјајем у очима, у погледу готово му ватра пламти, кад гледа на платно разасртро пред њим.“, написао је у јулу 1923. године новинар Темешвари хирлала поводно посету Стевану Алексићу у Модошу. Сликара тада, сликајући своје последње велике композиције за трпезарију манастира Бездина, међу аутопортретима и палмама које су биле незаобилазни део сваког грађанског амбијента, није могао ни да сања да ће га историја уметности дуго времена осуђивати управо због таквог усамљеничког животног стила. Он ће ипак, како због свог дела тако и због поменутог начина живота, бити препознат као типичан припадник једне специфичне епохе и света какви могу да постоје само на границама и размеђама – између две епохе, између царевине и краљевине, између два века, али и између света уметничке креативности и оног приземне животне реалности.

Дубоко несрећан што је након Првог светског рата утврђена граница између Румуније и Краљевине СХС која је Модош оставила на румунској страни,

Стеван Алексић: Уметник и муза

Стеван Алексић није дочекао промену међународних договора: преминуо је 2. новембра 1923. године. Помак чувене сликарске породице, деде Николе Алексића и оца Душана, рођен у Араду 23. децембра 1876. године. Све до избијања рата радио је и слободно се кретао простором без граница од Арада и Темишвара до Вуковара, као и од Сегедина до Фрушке горе на југу. Сликарску школовање је започео у породици, а наставио на Уметничкој академији у Минхену, у класи Николаса Гизиса. Гизисово менторство је значајно због његове симболистичке оријентације, мада је симболизам Алексић у Минхену упознао и преко сли-

карства Арнолда Беклина, Ловиса Коринта, Ханса Томе, Ханса фон Марера или Франца фон Штука. Његове слике су препознатљиве и по флексабилним наносима боје, које је сам сликар звао „листани потези“, у Минхену познатим као Fleckmalerei.

Непосредно пред повратак у домовину, 1900. године у Минхену је насликао платно *Уметник и муза*: аутопортрет

прожет рафинираним интелектуалним слојевима и дело аутентичног симболистичког напона какав се у Алексићевим сликама поново интензивно запажа тек након више од деценије. Уметник је насликао себе у тренутку инспирације, руке спремане да повуче линију на блиставо белој хартији, лица у дубоком стваралачком заносу, са музом која му стоји за леђима, једном руком ослоњена о његово раме, док другом заклања усне и даје му упуте. Композиција је замисљена по узору на иконографију представљања јеванђелисте Јована: најмлађи писац Јеванђеља нагнут је над свитак на којем бележи божански животопис, док му анђео говори текст Јеванђеља.

Од повратка са студија до почетка рата, Алексићево стваралаштво одвијало се у два правца: у раду на осликавању зидних слика и иконостаса у црквама широм поменуће територије и штфелрајне сликарству које је обухватало портрете, аутопортрете, иконе и историјско-религиозни жанр. Рад на црквеном сликарству одређује Стевана Алексића као последњег великог црквеног декоратера у модерном српском сликарству; током деценије и по осликавао је иконостасе и зидне слике у и румунском делу Баната, Војводини, Мађарској и Хрватској. У његовој уметничкој заоставштини остало је више од две стотине штафелрајних слика и готово стотину цртежа. Велики део заоставштине чине портрети; први портрет је насликао још пре одласка на студије 1895. године. Сликао је угледне грађане и званичнике из околине, чланове породице, ученике, али и људе са два, кафанске бојме и весељачке, међу које је често смештао и самог себе. Низ од четрдесетак аутопортрета чини посебан корпус Алексићевог стваралаштва.

Њему најмилији био је *Аутопортрет са самртним свирачем*, излаган 1902. године на Салону у Будимпешти, још један рани весник Алексићевог симболизма, који кулминира у самоћи атељеа током Првог светског рата. Тематски усмерен на алегоријске садржаје с темом рата, верске симболике или митолошко-библијских протагониста и савремене свакодневице, симболистичку поетику потенцира колористичким супротностима, интензивним црвеним тоналитетом или посебном игром светлости. Овај ток његовог стваралаштва већим делом је дуго био скривен од очију стручне јавности и тек у последње време добио је заслужену пажњу. Захваљујући томе, разбијена је слика о Стевану Алексићу као последњем сликару деветнаестог века и укавано је на његову комплексну улогу у настанку и токовима српског симболизма. Сто година након смрти, Алексић је коначно добио аутентично место и равноправан статус, не само у корпусу српског модернизма, већ и у токовима средње-европског сликарства, односно уметничким токовима на територији на којој је стасавао и као сликар деловао. ■

Фотс: Ивана Чугура

У СУСРЕТ НОВОСАДСКОМ ЦЕЗ ФЕСТИВАЛУ

drumbooty: Ретро футуристичка цез авантура

Пише: Никола Марковић

Силина са којом је бубњар Пеђа Милутиновић ступио на сцену почетком прошле деценије, мало којег је домаћег љубитеља цеза оставила равнодушним. Тада младић у раним двадесетим, са осећајем за хард-бап налик прекаљеном америчком сешн ветерану, убрзо је загосподарио београдским клупским сценама и потом постао радо виђен члан бројних домаћих цез постава. У то време освајао је публику са Љзама Љуартетом (Лука Игњатовић, Филип Булатовић, Пера Крстајић), Васил Хаџиманов Бендом, па коначно флуидном поставом Schime, поново са Луком Игњатовићем, који ће остати његов највернији музички сапутник до данас.

Па ипак, за оно што ће неколико година касније постати препознатљив ауторски израз Пеђе Милутиновића, пресудна је била сарадња са веома утицајним америчким саксофонистом Дејвидом Бинијем, једним од оних музичара који ужива изузетну репутацију међу колегама, за шта постоји и згодна иностранна фраза *musician's musician*. Бини је средином прошле деценије био неочекивано укључан у овим крајевима – наступао је и свирао са Василиом Хаџимановићем, а потом је окупио и ауторски трио *Авенија* са Пеђом Милутиновићем и басистом Пером Крстајићем, с којим је радио наредних пар година.

Некадашњи хард-бапер и вансеријски стилиста у маниру шездесетих и златног доба издавачке *Blue Note*, Милутиновић се све више кретао на раскршћу традиционалног фјуџна седамдесетих и осамдесетих (које је на домаћој сцени најуспешније ауторски реинтерпретирао Хаџиманов) и онога што су нововековне интерпретације овог јез праваца, засноване на комбиновању електронике и модерног њујоршког нео-бап звука. Већ је дуго *пекао занат*, а управо разговори и рад са Бинијем подстакли су да за кључни искорак у каријери, као ауторском и бенддерском раду.

Тако је настао Милутиновићев пројекат *drumbooty*, који на првом албуму „Veritas Vincit“ (*Orenda Re-*

cords, 2020) окупља импозантну и веома шаролику листу гостујућих музичара, без фиксне поставе. Већ овде се назире бубњарев ауторски поступак заснован на поигравању и експериментисању у компјутерском програму Logic Pro, комбиновањем ритмова са различитим клавијским мелодијама и звуцима синтова, чиме ће изокренути уобичајене цезерске логике и поступке. Барем оне које смо виђали и слушали на овим просторима.

У том смислу *drumbooty* није *тиква без корена*, а још мање је чудно да бисмо паралеле могли повући најпре са ауторским пројектима бубњара са америчке сцене као што су Марк Гулијана, Антонио Санчез, па и Макаја МекКрејвен, који је од *underground* сензације стигао на домаћу мејнстрим објављујући за ревитализовани и диверсификовани *Blue Note*.

Након ауторски нешто неодлучнијег првенца, на коме као да је испитивао могуће опције, поступке и правце истраживања, овогодишњи албум „*Sreality*“ представља *drumbooty* у фокусирањем изразу, окренутом аранжерски компактном ретро-футуризму. Нарочито је то оличено у сазвучју синт басова и клавијатура, који стоје у фином балансу са самим Милутиновићем, односно Луком Игњатовићем као доминантним дувачем, овде ипак нешто повученијим него у постави Сцхиме. У музици састава тако се сусрећу одјечи старинског фјуџна и франка са цез традицијом и садашњошћу, односно електронска манипулација звуком са конвенционалним приступом цез инструментима.

Напоследку, овај пронађени фокус ће помоћи Милутиновићу да и његове концертне поставе достигну пун потенцијал. Радни бенд са двојицом клавијатуриста, талентованим Стеваном Милијановићем и Бојаном Цветковићем, већ поменути Игњатовићем на саксофону и басистом Акошем Форгачем, представили се и на Новосадском цез фестивалу 16. новембра, што је добра прилика за упознавање уживо с једним од најпотентнијих домаћих ауторских цез пројеката. ■